

291561 – قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ ھارام بولۇشىنىڭ سەۋەبى، پايدا ئېلىپ سېتىش سودىسىدىكى كېلىشىم مۇشۇ چەكلىمىنىڭ دائىرىسىگە كىرەمدۇ؟

سۇئال

سېتىش نېسى ۋە بۇلمۇ نېسى بولسا سودا كېلىشىمى قىلىشتىن ئىلگىرى سېتىش ۋە سېتىۋېلىشقا ۋەدە قىلغان بولسا دۇرۇس بولىدۇ، ئۇنداقتا قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ ھارام بولۇشىدىكى ھېكمەت نېمە؟ بۇ جايدا سودا كېلىشىمى بىلەن سودىنى ۋەدە قىلىشنىڭ ئارىسىدا قانداق پەرق بار؟ . بۇ ھەقتە جاۋاب بېرىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن.

ئىخچام جاۋاب

ئۆزىدىن قەرزگە سېتىۋالغان تاۋارنى شۇ كىشىنىڭ ئۆزىدىن ساتقان باھاسىدىن تۆۋەنرەك نەخ پۇلغا سېتىۋېلىش توغرا بولمايدۇ، چۈنكى ئۇ جازانىنىڭ شەكلى ۋە ئۇسلۇبىدىن بولىدۇ، بۇنىڭ يەنە باشقا شەكىللىرى بار، سېتىشقا ۋەدە قىلىش ساتقانىنىڭ ھۆكۈمىدە بولمايدۇ، پەقەت ئىككى تەرەپ لازىم تۇتىدىغان ۋەدە بولسا سودىنىڭ ھۆكۈمىدە بولىدۇ.

تەپسىلىي جاۋاب

بارلىق گۈزەل ماختاشلار ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئاللاھ تائالاغا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا، ساھابىلىرىغا ئاللاھ تائالانىڭ رەھمەت-سالاملىرى بولسۇن.

بىرىنچى: قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ ھارام ئىكەنلىكىگە كۆپچىلىك ئالىملار بىرلىككە كەلگەن بولۇپ، بۇنى ئىمام ئەھمەد، ئىبنى مۇنزىر، ئىبنى قۇدامە، ئىبنى رۇشد قاتارلىق ئالىملار بايان قىلغان.

ئىبنى قۇدامە رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ ئىبنى مۇنزىر رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دېگەن: "ئالىملار قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ توغرا بولمايدىغانلىقىغا بىرلىككە كەلگەن، ئىمام ئەھمەد بۇ كۆپچىلىك ئالىملارنىڭ قارىشى دېگەن.

ئەبۇ ئۇبەيد "ئەل غەرىيب" ناملىق ئەسەردە: پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ قەرزنى قەرزگە سېتىشتىن چەكلىگەنلىكىنى بايان قىلغان. لېكىن ئەسەردىن بايان قىلىنىشىچە: ئىمام ئەھمەدتىن بۇ ھەدىس سەھىھمۇ؟ دەپ سورالغاندا، ئىمام ئەھمەد: ياق دېگەن" [ئەلمۇغنى - 4 "توم- 37 بەت].

ئىبنى قەتتان مۇنداق دەيدۇ: "ئىلىم ساھىبلىرىنىڭ ھەممىسى قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ توغرا بولمايدىغانلىقىغا بىرلىككە

كەلگەن" ["ئەلئىقنا بى مەسائىل ئىجمائى 2 " - توم - 234 بەت].

قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ چەكلىنىشىدىكى ھېكمەت، چۈنكى سودا قەرز بەرگۈچى بىلەن بولغاندىن كېيىن بۇ كۆپ ۋاقىتتا جازانىغا ئېلىپ بارىدۇ، ئەمما قەرز بەرگۈچىدىن باشقىغا ساتقاندا، قىمار ياكى ئۆزى ئىگە بولالمىغان نەرسىدىن پايدا ئېلىشنىڭ قاتارىغا كىرىپ قالىدۇ.

شەيخ ئابدۇل ئەزىز ئىبنى باز رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ چەكلەنگەنلىكى توغرىسىدىكى ھەدىس زەئىپ، بۇنى ئىبنى ھەجەر رەھىمەھۇللاھ بۇلۇغۇل مەرامدا ئوچۇقلاشتۇرغان، لېكىن مەنىسى توغرا، بۇنى ئىبنى قەيىم رەھىمەھۇللاھ "ئىئلامىل مۇقتىئىن" دا ئوچۇقلاشتۇرغان. باشقا ئالىملارمۇ بۇنى زىكر قىلغان.

بۇنىڭ شەكلى: بىر كىشىنىڭ زەيدتە ئېلىشى بار بولۇپ، ئۇنى يەنە بىر كىشىگە قەرزگە ساتىدۇ، ياكى ئۇنى ئۆزىدە قەرزى بار بولغان بىر كىشىگە ساتىدۇ، بۇنداق قىلغاندا ساتقان نەرسىنى تاپشۇرۇپ ئېلىش بولمايدۇ، ۋە ئالداش بولىدۇ.

لېكىن مال بىلەن پۇل جازانە ماللىرىدىن بولۇپ قالسا، بىر سورۇندا تاپشۇرۇپ ئېلىش ۋە جىنسى بىر بولسا ئوخشاش بولۇش شەرتى بىلەن ئىككىسىنىڭ بىرىنى يەنە بىرىنىڭ ئورنىغا ئېلىش دۇرۇس بولىدۇ، ئەمما ئۇ ئىككى نەرسىنىڭ جىنسى بىر بولمىسا، بۇنداق ھالەتتە بىر سورۇندا تاپشۇرۇپ ئېلىش شەرتى بىلەن ئارتۇق ياكى كام ئېلىش توغرا بولىدۇ، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام بايان قىلىنغان ھەدىستە، ساھابىلارنىڭ بەزىسى: ئەي ئاللاھنىڭ ئەلچىسى! بىز كۈمۈش پۇلغا سودا قىلىپ ئورنىغا ئالتۇن پۇل ئالىمىز، ئالتۇن پۇلغا سودا قىلىپ ئورنىغا كۈمۈش پۇل ئالىمىز، بۇنداق قىلساق توغرا بولامدۇ؟ دەپ سورىغاندا،

پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام: «سودا قىلغان نەرسە ئاراڭلاردا بار، سىلەر ئايرىلىپ كەتمىگەن ھالەتتە شۇ كۈننىڭ باھاسى بويىچە ئالساڭلار بولىدۇ» دېگەن. بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد، تىرمىزى، ئىبنى ماجە، ئەبۇ داۋۇد ۋە نىسائى قاتارلىق ھەدىس ئالىملىرى توغرا ئىسناد بىلەن ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇئەنھۇدىن بايان قىلغان، ھاكىم سەھىھ دېگەن، بۇ توغرىدا يەنە باشقا دەلىللەرمۇ بار.

ئەمما بىر كىشى بىر نەرسىنى نېسى سېتىۋېلىپ ئۇنى تاپشۇرۇپ ئېلىپ بولغاندىن كېيىن يەنە باشقا بىر كىشىگە نەخ ياكى نېسى ساتقان بولسا، بۇنىڭدا گۇناھ بولمايدۇ. چۈنكى ئاللاھ تائالا قۇرئاندا: **وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا** تەرجىمىسى: «ئاللاھ تائالا سىلەرگە سودا-سېتىقنى ھالال قىلدى، جازانىنى ھارام قىلدى» دېگەن. [سۈرە بەقەرە - 275 ئايەت].

ئاللاھ تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ** تەرجىمىسى: «ئى مۇمىنلەر! مۇددەت بەلگىلەپ ئۆزئارا قەرز بېرىشىڭلار، ئۇنى (ھۆججەت قىلىپ) يېزىپ قويۇڭلار.» [سۈرە بەقەرە - 282 ئايەت].

لېكىن قەرزگە سېتىۋالغان نەرسىنى ئۆزىگە قەرزگە ساتقان كىشىگە ئالغان باھادىن تۆۋەنرەك نەخ پۇلغا سېتىشى توغرا بولمايدۇ، چۈنكى بۇنداق قىلىش بىلەن جازانىنىڭ بىر شەكلى ۋە ۋاسىتىلىرى بولىدۇ. ئاللاھ تائالا توغرا يولغا مۇۋەپپەقىيەت قىلسۇن.

بۇنىڭ ھېكمىتىنى بىلىش ئۈچۈن تۆۋەندىكى تەپسىلى شەكىللەرگە قارالسۇن: "كۆۋەيت پىقھى توپلاملىرى" 9-توم 176-بەت. "شەرھىل مۇمتىئ" 8-توم 444-بەت. شەيخ شەنقىتتىڭ مەكتەپتۇل شامىلىدىكى "شەرھى زادىل مۇستەنقى" قاتارلىقلار.

ئىككىنچى: قايسى ۋاقىتتا نېسى سېتىش توغرا بولىدۇ؟.

ئەمما نېسى سودا مال ساتقۇچىنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا بولۇپ سودا قىلغاندا نەخ بولسا بۇ سودا توغرا بولىدۇ، بۇ نەخ نەرسىنى قەرزگە سېتىش بولىدۇ.

ئەگەر مال ساتقۇچىنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا بولمىسا، ئۇ مالنى ساتقۇچى سېتىۋېلىپ ھازىر قىلىدىغانلىقى توغرىسىدا ۋەدە قىلغان بولسا، ئاندىن ئۇنى نېسى ساتقان بولسا، بۇمۇ دۇرۇس بولىدۇ، ۋەدە قىلىش دېگەن سودىنىڭ پۈتكەنلىكى ئەمەس، ئۇ بولسىمۇ سودا قىلغاندا يولغا قويۇلغان ۋەدىدىن ئىبارەتتۇر. ۋەدە قىلغانغا بىز يۇقىرىدا بايان قىلغان قەرزنى قەرزگە سېتىشنىڭ چەكلىمىلىرى كىرمەيدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن كۆپچىلىك پىقھى ئالىملىرى سېتىۋېلىشقا بۇيرىغان كىشىگە پايدا ئېلىپ سېتىشنى توغرا دەپ قارىغان، ئىككى تەرەپنىڭ ھېچ بىرىنىڭ ئەمەل قىلىشى كېرەك بولمايدىغان ۋەدىمۇ دۇرۇس بولىدۇ، چۈنكى ۋەدىدە چەكلىمە يوق.

ئىمام شافىئىي رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "بىر كىشى يەنە بىر كىشىگە تاۋارنى كۆرسىتىپ، بۇ مالنى سېتىۋالغىن، مەن ساڭا بۇ مالدا مۇنچىلىك پايدا بېرىمەن دېگەن بولسا، ئۇ كىشى مالنى سېتىۋالغان بولسا، بۇ سېتىۋېلىش توغرا بولىدۇ، سېتىۋالغىن مەن ساڭا پايدا بېرىمەن دېگەن كىشى خالىسا يېڭىدىن سودا قىلىپ سېتىۋالىدۇ خالىسا سېتىۋالمايدۇ. شۇنىڭدەك، ئەگەر: ماڭا مۇنداق بىر نەرسە سېتىۋالغىن دەپ ئۇ نەرسىنى سۈپەتلەپ بەرگەن بولسا، ياكى خالىغان بىر نەرسە سېتىۋالغىن مەن ساڭا ئۇنىڭدا مۇنداق پايدا بېرىمەن دېگەن بولسا، بۇنىڭ ھەممىسى ئوخشاش، بىرىنچى سودا دۇرۇس بولىدۇ، بۇ ئۆزىدىن ئىختىيارلىق بەرگەننىڭ ھۆكۈمىدە بولىدۇ، ئۇ نەرسە سېتىۋالغىن مەن دېگەن كىشى سۈپەتلەپ بەرگەن شەكىلدە بولسا ۋە ئۇنى سېتىۋالغىن، مەن سەندىن نەخ ياكى نېسى سېتىۋالغىن مەن دېگەن بولسا بىرىنچى سودا دۇرۇس بولىدۇ، بۇ ئىككىيلەن يەنە بىر سودا ئىختىيارلىق بىلەن بولىدۇ، ئەگەر ئىككىنچى سودىنى يېڭىلاپ قىلسا دۇرۇس بولىدۇ.

ئەگەر كېيىنكى سودىنىمۇ دەسلەپتە دېگەن سۆز بويۇنچە قىلغان بولسا، بۇ سودا ئىككى تەرەپتىن ئەمەلدىن قالىدۇ:

بىرىنچى: ساتقۇچى ئۆز ئىگىدارچىلىقىغا ئېلىپ بولغۇچە سودا قىلىشتى.

ئىككىنچى: ئۇنى مانچە پۇلغا سېتىۋالساڭ ساڭا مۇنداق پايدا بېرىمەن دېگەن خەتەرلىك سۆز. ["ئەلئۇم" 3-توم 39-بەت].

ئەگەر بۇ ۋەدە ئىككى تەرەپ ئەمەل قىلىدىغان ۋەدە بولسا، بۇمۇ چەكلىنىدۇ، چۈنكى بۇ ۋەدە ئۈچۈن سودىنىڭ ھۆكۈمى بولىدۇ.

سۆزنىڭ خۇلاسىسى: ئىككى تەرەپنىڭ ئەمەل قىلىنىشى كېرەك بولمىغان ۋەدە سۈدىنىڭ ھۆكىمىدە بولمايدۇ.

ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر.